

**RÅDET
FÖR NORD
ISKT SAMARBETE
OM FUNKTIONSHINDER
ÅRSRAPPORT 2016**



norden

Nordiska ministerrådet
Nordens Välfärdscenter

INNEHÅLL

ORDFÖRANDE HAR ORDET	2
VAR FEMTE NORDBO HAR NÅGON FORM AV FUNKTIONSNEDSÄTTNING	4
FN:S FUNKTIONSHINDERSKONVENTION HYLLAR MÄNSKLIG MÅNGFALD	6
INRIKTNING, MÅL OCH AKTIVITETER 2016.....	8
KÖNSPERSPEKTIV OCH UNIVERSELL UTFORMNING.....	12
TABÚ GER STYRKA OCH UTRYMME	13
AKTIVITETER 2016.....	14
BARN, UNGA OCH FUNKTIONSHINDER	16
FRI RÖRLIGHET OCH FUNKTIONSHINDER	18
NORDEN FÖR ALLA	20
REKOMMENDATIONER FÖR ETT NORDEN FÖR ALLA	21
UNIVERSELL UTFORMNING, TURISM SOM	

EXEMPEL.....	23
MEDLEMMAR I RÅDET FÖR NORDISKT SAMARBETE OM FUNKTIONSHINDER.....	24
INFÖR 2017	26
FUNKTIONSHINDERSPERSPEKTIVET SKA INTEGRERAS I FLER POLITIKOMRÅDEN ..	27

RÅDET FÖR NORDISKT SAMARBETE OM
FUNKTIONSHINDER

c/o Nordens Välfärdscenter

Box 1073

101 39 Stockholm

Besöksadress: Drottninggatan 30

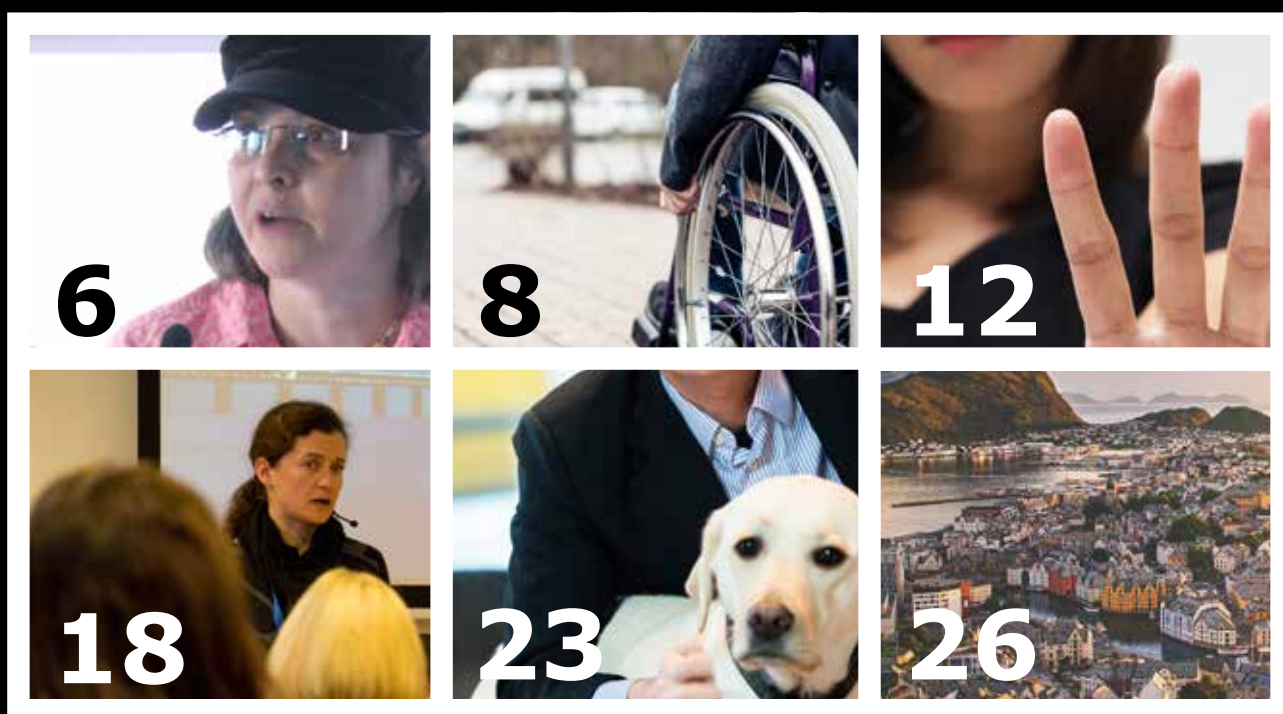
Rådssekreterare/projektledare:

Maria Montefusco

maria.montefusco@nordicwelfare.org

www.nordicwelfare.org/funktionshinderradet

Rådets arbetsutskott under det finska ordförandeskapet, från vänster: funktionshinderorganisationernas representant Janus Tarp, ordförande Stina Sjöblom samt vice ordförande Åse Kari Haugeto.



ORDFÖRANDE HAR ORDET

Jag är väldigt tacksam och nöjd med året som gått. En viktig milstolpe är att alla nordiska länder och självstyrande områden nu har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det har varit en stor glädje att sköta ordförandeskapet i Rådet för nordiskt samarbete en tid då så mycket har blivit gjort i Norden. Rådet har följt med hur handlingsplanen för funktionshindersområdet 2015-2017 verkställts. Alla aktiviteter har nu påbörjats eller genomförts. Publikationer och projektrapporter har framställts och spridits vid möten, workshoppar och seminarier som ordnats under året.

Nya initiativ har tagits efter att funktionshinderrådet vid mötet i Helsingfors i mars diskuterade fram samarbetsteman för dialog med andra politiksek-

torer än social- och hälsosektorn. Arbetet med att förstärka funktionshinderperspektivet i de nordiska samarbetsstrukturerna har bara börjat. Vi har alla ännu mycket att lära oss av varandra.

Rådet för nordiskt samarbete för funktionshinder i projektledning av och samarbete med Nordens välfärdscenter är en utmärkt plattform för att öka och sprida kunskap. Jag vill rikta ett speciellt tack till projektledare Maria Montefusco vid Nordens välfärdscenter och Kai Koivumäki vid Nordiska ministerrådets sekretariat samt till Åse Kari Haugeto och Janus Tarp för stort engagemang och gott samarbete i arbetsutskottet 2016.

Stina Sjöblom, expert vid Institutet för Hälsa och Velfärd, THL

VAR FEMTE NORDBO HAR NÅGON FORM AV FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Alla människor har samma rättigheter och grundläggande friheter, oavsett funktionsförmåga. Därför är inkludering i våra samhällen av personer med funktionsnedsättning ett viktigt mål inom det nordiska samarbetet. Politiken på området präglas alltmer av rättighetsperspektivet genom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder lyder under Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik. Funktionshinderrådet har en rådgivande funktion för alla sektorer i Nordiska ministerrådet, och har i uppdrag att se till att det nordiska samarbetet blir ett verktyg för effektiv inkludering av personer med funktionsnedsättning, universell utformning av våra samhällen och förverkligandet av FN-konventionen.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder består av experter på funktionshindersfrågor från Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige samt Grönland, Färöarna och Åland. Hälften av rådsmedlemmarna är officiella representanter för respektive nordiskt land och självstyrande område. Den andra hälften nomineras av ländernas funktionshindersorganisationer.



Effektiv inkludering
av personer med
funktionsnedsättning
genom ett förstärkt
nordiskt kunskaps-
utbyte

NORDISKA MINISTERRÅDETS HAND- LINGSPLAN FÖR FUNKTIONSHINDERS- SAMARBETET 2015-2017

Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet har tre fokusområden. Dessa områden är:

• Mänskliga rättigheter

Att stötta och stärka arbetet med nationellt genomförande och övervakning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

• Mångfald

Att utifrån ett mångfaldsperspektiv stärka inkludering, främja jämlikhet och motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

• Fri rörlighet

Att främja fri rörlighet och avvärja gränshinder som drabbar personer med funktionsnedsättning.

Under varje fokusområde finns tre aktiviteter som täcker flera olika politikområden. Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder fick i slutet av 2015 uppdrag att följa upp implementeringen av handlingsplanen.

Funktionshinderrådets sekretariat är en del av Nordens Välfärdscenter.

FN:S FUNKTIONSHINDERSKONVENTION HYLLAR MÄNSKLIG MÅNGFALD

2015 var året då samtliga nordiska länder äntligen ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Samtidigt firades konventionens 10-årsjubileum.

I mars arrangerades konferensen "Disability policy and the impact of UNCRPD in the Nordic region". Konferensen genomfördes i samarbete mellan Rådet om nordiskt samarbete om funktionshinder, Nordens välfärdscenter, Institutet för hälsa och välfärd THL, det riksomfattande handikapprådet VANE samt Finlands Social- och hälsovårdsministerium. Konferensen var en aktivitet inom det finska ordförandeskapet för Nordiska ministerrådet 2016. Vid mötet deltog 200 personer från hela Norden och flera av de baltiska länderna var representerade.

Under konferensen bekantade sig deltagarna med varandras funktionshinderspolitiska strategier och planer och även mer på djupet om hur FN:s funktionshinderskonvention påverkat utvecklingen.

En av talarna var Liisa Kauppinen, hederspresident för Dövas världsförbund, som berättade om den långa processen som till slut ledde fram till funktionshinderskonventionen, men också till att funktionshindersorganisationernas internationella samarbete fick sig en rejäl skjuts.

När förhandlingarna startade för att formulera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, UNCRPD, var bara 80 stater och ett fåtal funktionshindersorganisationer på plats. Vid sista mötet representerades staterna av 800 delegater och funktionshindersorganisationerna av hundratals representanter.

ATTITYDERNA MÅSTE ÄNDRAS

Det aktiva deltagandet från funktionshindersorganisationerna var en av de avgörande framgångsfaktorerna vid formuleringen av konventionen, som ger uttryck för ett nytt perspektiv, ett förändrat synsätt: Personer med funktionsnedsättning

omfattas av precis samma mänskliga rättigheter som andra. Det är samhällets inställning som är problemet, inte individerna:

- Samhället hindrar oss från att delta i beslutsprocesserna – konventionen bekräftar att alla har samma grundläggande mänskliga rättigheter och friheter.

Under förhandlingarna var det mycket diskussion om definitioner av funktionsnedsättning men inställningen ändrades:

- Det var mycket vist att se på funktionsnedsättning utan en exakt definition – det är attityderna som orsakar problemen, sa Liisa Kauppinen. Nyckelidén är att tala om mångfald och att se på oss som en del av denna mänskliga mångfald.

DEN PRIVATA SEKTORN

Under konferensen, som inleddes med starka anföranden av Juha Rehula, Finlands familje- och omsorgsminister, Stina Sjöblom, ordförande för

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, samt Stig Langvad, ledamot av kontrollkommittén för funktionshinderskonventionen, deltog också Lisa Waddington, professor i juridik vid Universitetet i Maastricht. Hon fokuserade på den privata sektorns roll vid implementeringen av konventionen. Även om det är staterna som är parter under konventionen, kan en viktig del av åtagandena inte uppfyllas utan den privata sektorns medverkan.

Det innebär att staterna måste vidta åtgärder för att enskilda och organisationer inom den privata sektorn ska avhålla sig från diskriminering. Den privata sektorn måste åläggas att genomföra rimlig anpassning av de varor och tjänster man erbjuder, så att även personer med funktionsnedsättning har tillgång till dem.

Liisa Kauppinen



Lisa Waddington

NORDISKA STRATEGIER GLÖMMER BORT PRIVAT SEKTOR

Efter en genomgång av konventionens djupare innebörd när det gäller staternas ansvar i förhållande till den privata sektorn, fortsatte Lisa Waddington med en genomgång av de nordiska ländernas strategier.

Bland hennes slutsatser kan nämnas att nordiska handlingsplaner och program har en tendens att bortse från den privata sektorn trots att den sektorns aktiva medverkan är en förutsättning för att alla människors rättigheter ska bli tillgodosedda.



INRIKTNING, MÅL OCH AKTIVITETER 2016

Enligt mandatet från Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik ska Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder sammanträda minst två gånger per år. Rådet ska finnas tillgängligt för konsultationer från ministerrådet och kan ta egna initiativ kring viktiga teman. Arbetet ska redovisas till Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för social- och hälsofrågor. Vartannat år ska verksamheten även redovisas för Nordiska rådet.

Nordens välfärdscenter är sekretariat för rådet och ansvarar för förvaltning inklusive ekonomi och rapportering. 2015 fick funktionshindersrådet ett tilläggsuppdrag att tillsammans med ministerrådets sekretariat förstärka förankringen av perspektivet i fler politikområden.

INRIKTNING OCH MÅL

Under 2016 har funktionshinderrådet arbetat med flera olika teman och uppgifter från ministerrådet, bland annat aktiviteter från ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet som löper 2015–2017. Fler av aktiviteterna har arrangerats i samarbete med det finska ordförandeskapet för Nordiska ministerrådet.

Några målsättningar från verksamhetsplanen var att:

- genom aktiviteterna i projektet "Funktionshindersperspektiv, mångfald och kön" integrera funktionshindersperspektiv i utvalda delar av det officiella nordiska samarbetet samt bidra med ett könsperspektiv i funktionshinderssamarbetet.
- uppmärksamma vilken funktionshindersforskning som finns och vilken som saknas
- uppmärksamma funktionshindersperspektivet i de strukturer, och hos de aktörer, som arbetar med gränshinder för att främja fri rörlighet.

RÅDSMÖTEN 2016

Rådets arbetsutskott har under året haft sju möten. Rådsmöte 1 hölls den 8-10 mars i Helsingfors. Mötet genomfördes i samband med konferens om strategisk funktionshinderspolitik och hur FN:s funktionshinderskonvention påverkar. Rådet sammanträdde också i ett dialogmöte med den finska regeringens nationella funktionshinderråd för att stärka kontakten mellan nationell och nordisk nivå.

Rådsmöte 2 genomfördes den 1-3 november i Köpenhamn i samband med seminarium om fri rörlighet och funktionshinder och ett arbetsmöte om FN:s Agenda 2030 och EU:s förslag till tillgänglighetsdirektiv.

UPPDRAG 2016

Rådssekretariatet vid Nordens välfärdscenter har följt upp aktiviteterna i Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet och bidragit i genomförandet av flera av aktiviteterna. Bland annat koordinerat projektet Funktionshindersperspektiv, kön och mångfald och i samarbete och expertseminarierna om arbetsliv samt högre utbildning, forskning och mänskliga rättigheter.

Rådet har tillsammans med Gränshinderrådet och informationstjänsterna Hallå Norden och Norden i Fokus, arrangerat ett seminarium om gränshinder.

Rådssekretariatet har tillsammans med rådgivare vid ministerrådets sekretariat utformat en metod för förankring av funktionshindersfrågor i fler politikområden.

Rådssekretariatet har redovisat verksamheten för ÄK:S.

Rådssekretariatet har tillsammans med arbetsutskott och enskilda medlemmar behandlat och besvarat förfrågningar löpande.

TEMAN 2016

Funktionshinderspolitik i Norden

För att skapa goda förutsättningar för kunskaps- och erfarenhetsutbyte på området har seminarium med internationell prägel arrangerats och ett material med basinformation om nationellt arbete producerats. Även en hemsida där informationen uppdateras årligen.

Relevanta artiklar i FN:s funktionshinderskonvention: 3, 4, 5, 33



Mångfald

Norden ska fungera för alla. Tillgänglighet och kunskap om situationen och behov hos personer med funktionsnedsättning är förutsättningar för framgångsrik inkludering. Genom projektet "Funktionshindersperspektiv, mångfald och kön" integreras perspektivet i delar av det officiella nordiska samarbetet samt bidrar med ett könsperspektiv. Ett flertal projektrapporter har publicerats under 2016.

Relevanta artiklar i FN:s funktionshinderskonvention: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 16, 17, 27, 29 och 32.

Fri rörlighet

Den fria rörligheten för alla nordbor är en hjärtefråga inom det nordiska samarbetet. Ett seminarium om fri rörlighet och funktionshinder arrangerades i november.

Relevanta artiklar i FN-konventionen är 4, 5, 9, 18 och 32.

Välfärdsmodellen

För att uppmärksamma situationen för personer med funktionsnedsättning i nordisk välfärdspolitik bevakar och bidrar rådet bland annat till projektet "Innovativt Norden med välmående människor 2020". Rådet medverkade vid expertkonferensen om arbete och funktionshinder där förslag om fortsatt samarbete om frågan formulerades.

Relevanta artiklar i FN-konventionen är bland annat 27 och 28.

Funktionshindersforskning

För att stärka nordisk funktionshindersforskning och skapa kopplingar mellan forskning och funktionshinderspolitik, har

rådet i samarbete med forskare i nätverket NNDR bidragit till genomförandet av Utvecklingsforum om högre utbildning, forskning, funktionshinder och mänskliga rättigheter. Ett flertal av förslagen som forumet genererade genomförs under 2017.

Relevanta artiklar i FN:s funktionshinderskonvention: 4, 8 och 32.

EKONOMI

Intäkter (inklusive sparade medel från 2015):
1 720 000 SEK

Kostnader (inklusive rådsmöten, sekretariatsfunktion, andra aktiviteter och kommunikation): 1 450 000 SEK

Resultat 2016: 270 000 SEK

I FN:S KONVENTION om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Förenta nationerna 2006) definieras universell utformning (universal design i den engelska och danska versionen) i Artikel 2 (om generella principer) på följande sätt:

”Universellt utformad” betyder sådan utformning att produkter, miljöer, program och tjänster ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning. Det ”universellt utformade” ska inte utesluta hjälpmedel där sådana behövs för enskilda grupper av personer med funktionsnedsättning.

Kommittén för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har antagit en allmän kommentar (nr 2) om tillgänglighet. Kommentaren tillkom då tillgänglighet är avgörande för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta fullt ut och jämlikt i samhället och således åtnjuta sina grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Tillgänglighet beskrivs också som ett sätt att investera i samhället och som en integrerad del av agendan för hållbar utveckling.

För alla nya varor, produkter, anläggningar och tekniker gäller strikt tillämpning av universell utformning som tillgängliggör samhället för alla människor, inklusive dem med funktionsnedsättning.

För det som erbjuds offentligt är tillgänglighet en rättighet för personer med funktionsnedsättning. Rättigheten bör tillgodoses genom strikt implementering av tillgänglighetsstandarder. Hinder hos befintliga föremål, anläggningar, varor, produkter och tjänster ska undanröjas gradvis och systematiskt med kontinuerlig övervakning i syfte att nå fullständig tillgänglighet.

På individuell nivå finns rätten till skälig anpassning som gäller alla tjänster och miljöer öppna för allmänheten. Staten ansvarar för att säkerställa att diskrimineringsskyddet gäller skälig anpassning. Som ett minimum anges när tjänster eller anläggningar upprättats efter att tillgänglighetsstandarder införts och när tillträde eller tillgång till en anläggning eller tjänst kan garanteras genom skälig anpassning.

TEMAT TILLGÄNGLIGHET OCH JÄMSTÄLLDHET UTIFRÅN KÖN FINNS BLAND ANNAT I DEN ALLMÄNNA KOMMENTAREN TILL ARTIKEL 6 OM FLICKOR OCH KVINNOR MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Ett universellt utformat samhälle är ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt mer hållbart samhälle. Det hållbara samhället präglas också av jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar. Tanken med universell utformning är lika förutsättningar för alla oavsett funktionsförmåga, kön och andra sociala kategorier. För att särskilt säkra rättigheter för kvinnor och flickor bör könsperspektiv medvetandegöras i planering och analys av universell utformning och tillgänglighet.

Projektet "Funktionshindersperspektiv, mångfald och kön", bidrar bland annat med ett funktionshindersperspektiv till den nordiska jämställdhetspolitiken och specifikt frågan om könsrelaterat våld.

Från projektrapporten "Norden för alla":

Nordisk jämställdhetspolitik fokuserar på att utjämna maktrelationer mellan kvinnor och män genom att samla kunskap, problematisera stereotypa könsroller, skapa förutsättningar för jämlikhet på arbetsmarknaden och ha en nollvision för könsrelaterat våld. Genom att tydliggöra dessa frågor har Nordens länder kommit längst i världen i arbetet med lika förutsättningar oavsett kön. Utöver moraliska aspekter bidrar både kvinnors och mäns deltagande på arbetsmarknaden till ländernas ekonomi.

Nordens jämställdhetsministrar belyser delaktighet i offentliga miljöer. Målet, att utjämna skillnader i förutsättningar för delaktighet mellan kvinnor, män, flickor och pojkar, gäller naturligtvis alla, oberoende av förmågor och egenskaper. Ett framhållet tema är representativitet. Den mänskliga mångfalden i våra samhällen ska återspeglas i det offentliga rummet. För det behövs dels ökat fokus på universell utformning, dels problematisering av stereotypa uppfattningar om grupper och individer med funktionsnedsättning.

Universell utformning är en förutsättning för samhällsdeltagande. Tillgänglighet möjliggör demokratiska rättigheter och rätten för medborgarna att vistas och representeras på likvärdigt sätt i det offentliga rummet. Temat finns i FN-kommitténs generella kommentarer till artikel 6 i funktionshinderskonventionen. Även artikel 8, om medvetandegörande, tar upp staternas åtagande att agera mot stereotypisering utifrån kön och funktionsnedsättning. Även massmediers roll och ansvar understryks i artikel 8 och 21. Konventionen är den första med en intersektionell ansats där funktionsförmåga såväl som kön, etnicitet och ålder uppmärksammas för att motverka diskriminerande särbehandling.



NÄR SAMHÄLLET INTE SER, HÖR ELLER FÖRSTÅR

Könsrelaterat våld och funktionshinder



norden
Nordens Valfärdcenter

TABÚ GER STYRKA OCH UTRYMME

Tabú är en feministisk aktivistgrupp som startade i Island i mars 2014. Gruppen är informell och riktar sig till kvinnor med funktionsnedsättning som vill dela sina erfarenheter, berätta om sin situation och kämpa för rätten att bli hörda.

– DE FLESTA organisationer leds av personer utan funktionsnedsättning, säger en av grundarna, Embla Guðrúnar Ágústsdóttir. Även personer med funktionsnedsättning måste ta initiativ.

En plats för samtal

I GRUNDEN handlar det om kvinnor som behöver en plats där de kan prata om teman som det tidigare inte har funnits utrymme för. Det kan handla om rättsställning, sex, föräldraskap, stigmatisering, oberoende, självbestämmande över sin egen kropp, våld eller vardagskränkningar mot personer med funktionsnedsättning.

– Det är alltid fokus på funktionsnedsättning men man kan inte bara se så endimensionellt.

Personer med funktionsnedsättning upplever ofta multipel diskriminering. Grunden kan vara kön, sexuell läggning, ras och ålder.

Embla Guðrúnar Ágústsdóttir och Freyja Haraldsdóttir talade inför expertgruppen för könsrelaterat våld och funktionshinder i Reykjavik i september. Gruppen har i uppgift att skriva rekommendationer till de nordiska samarbetsministrarnas expertgrupp för hållbar utveckling samt till ämbetsmannakommittéerna för jämställdhet samt för social- och hälsofrågor.

Rapporten "När samhället inte hör, ser eller förstår" blev klar våren 2016 och har under året översatts till engelska.

AKTIVITETER JAN–JUNI 2016

JANUARI

- Arbetsutskottsmöte
- Dialogmöte med finska ordförandeskapet
- Kick off för det finska ordförandeskapet för Nordiska ministerrådet 2016 och projektet "Innovativt Norden och välmående människor 2020"

FEBRUARI

- Folder och websida om nationella funktionshinderspolitiska strategier publiceras

MARS

- Arbetsutskottsmöte
- Rådsmedlemmar deltar och medverkar i konferensen "Disability policy and the impact of UNCRPD in the Nordic region"
- Dialogmöte med finska Det riksomfattande handikapprådet VANE
- Rådsmöte 1 2016 i Helsingfors
- Arbetsmöte om förslag till samarbetsområden för olika politikområden

MAJ

- Rådsmedlemmar deltar och medverkar i expertseminariet Employment and disability – how do we make it work?
- Workshop om tillgängliga publikationer och normkritisk text- och bildanalys i Mariehamn

JUNI

- Rådsmedlemmar deltar och medverkar i Forum för högre utbildning, forskning, mänskliga rättigheter i Mariehamn

AKTIVITETER JULI–DEC 2016

JULI

- Rapportbearbetning
- Sol och bad!

SEPTEMBER

- Rapporterna "Norden för alla", "Möten för alla" och "När samhället inte ser, hör eller förstår" översätts till engelska
- Uppföljningsrapporten "Funktionshindersperspektiv i och tillgänglighet i Nordiska ministerrådets verksamhet 2016" publiceras

OKTOBER

- Referensgruppsmöte för projektet "Innovativt Norden med välmående människor 2020"

NOVEMBER

- Arbetsutskottsmöte
- Rådsmedlemmar deltar i möte med det expertgruppen för implementering av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.
- Rådsmöte 2 2016 i Köpenhamn
- Arbetsmöte om europeiskt tillgänglighetsdirektiv och FN:s Agenda 2030
- Seminariet Fri rörlighet och funktionshinder 2016
- Rådsmedlemmar deltar och medverkar i konferensen "Fra store ord til hverdag der barn og ungdom bor" i Mariehamn
- Arbetsutskotten för 2015 och 2016 möts för överlämning i Helsingfors
- Rådsmedlemmar deltar i dialogmöte om ett nordiskt program om FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling

DECEMBER

- En film om seminariet Fri rörlighet och funktionshinder sprids i sociala medier.
- Aktiviteter som arrangeras i hela Norden med anledning av Internationella funktionshinderdagen den 3 december uppmärksammas på Nordens Välfärdscenters och Nordiska ministerrådets hemsidor.
- Arbetsutskotten för 2015 och 2016 möts för överlämning.



BARN, UNGA OCH FUNKTIONSHINDER

Barn- och ungdomsperspektivet är tvärgående i Nordiska ministerrådets verksamhet och politik. Under 2015 upprättades kontakt mellan Nordens välfärdscenter, och sekretariaten för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder och den Nordiska barn- och ungdomskommittén NORDBUK. Dialogen fortsätter under 2016.

I november träffades barn- ungdom- och funktionshindersexperter i Mariehamn vid konferensen "Fra store ord til hverdag der barn og ungdom bor". Norden delar många likvärdiga utmaningar och bör därför utbyta erfarenheter oftare. Det var många överens om efter konferensen som handlade om FN:s rättigheter för barn och unga med funktionsnedsättning.

– I Norden står det ganska bra till med rättigheterna för unga med funktionsnedsättning. Men vi kan bli bättre på att utbyta erfarenheter, menade Ålands socialminister Wille Valve som på inledningstalade. Han fick medhåll från flera av föreläsarna och deltagarna.

– Det är "vildt fedt" om vi kan fortsätta att mötas, säger Kim Steimle Rasmussen, projektledare på Sammenslutningen af unge med handicap.

Men det handlar inte bara om att utbyta erfarenheter mellan länderna i Norden, tyckte Fie Suryaninoff, också hon från Sammenslutningen af unge med handicap i Danmark.

– Vi bör inkludera individerna som det handlar om mycket mer och inte bara lyssna på experterna och politikerna, säger hon.

Konferensen var uppskattad och sammanlagt hade ett nittiototal deltagare tagit sig till Mariehamn och centret Alandica Kultur & Kongress.



– Vi fick höra många bra och användbara exempel på hur man runt om i Norden tagit barnkonventionen från ord till handling, säger Lars Rottem Krangnes som är projektledare på Nordens välfärdscenter.

Konferensen är en årligt återkommande aktivitet inom Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersamarbetet 2015-17. Den har olika teman och arrangeras av Nordens välfärdscenter i samarbete med Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Temat för konferensen 2017 är utbildning och arbete.





FRI RÖRLIGHET OCH FUNKTIONSHINDER – Röster från seminariet

Ambitionerna för nordisk politik som ska främja rörlighet inom regionen, ska även fungera för människor med olika typer av funktionsnedsättningar, personer som i dagsläget bryter mot normen vad gäller funktionalitet.

I november 2016 möttes sakkunniga och politiskt aktiva inom nordiskt gränshinder- och funktionshinderssamarbete i Köpenhamn för att stärka samarbetet. Seminariet handlade om två vinklar på fri rörlighet; studentmobilitet på lika villkor och tillgänglighet i fysisk miljö. Två nya rapporter om mobilitet för alla, diskuterades av sakkunniga, politiker och företrädare från funktionshindersorganisationer.

Seminariet arrangerades i samarbete mellan Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, Gränshinderrådet, Hallå Norden och Norden i fokus.

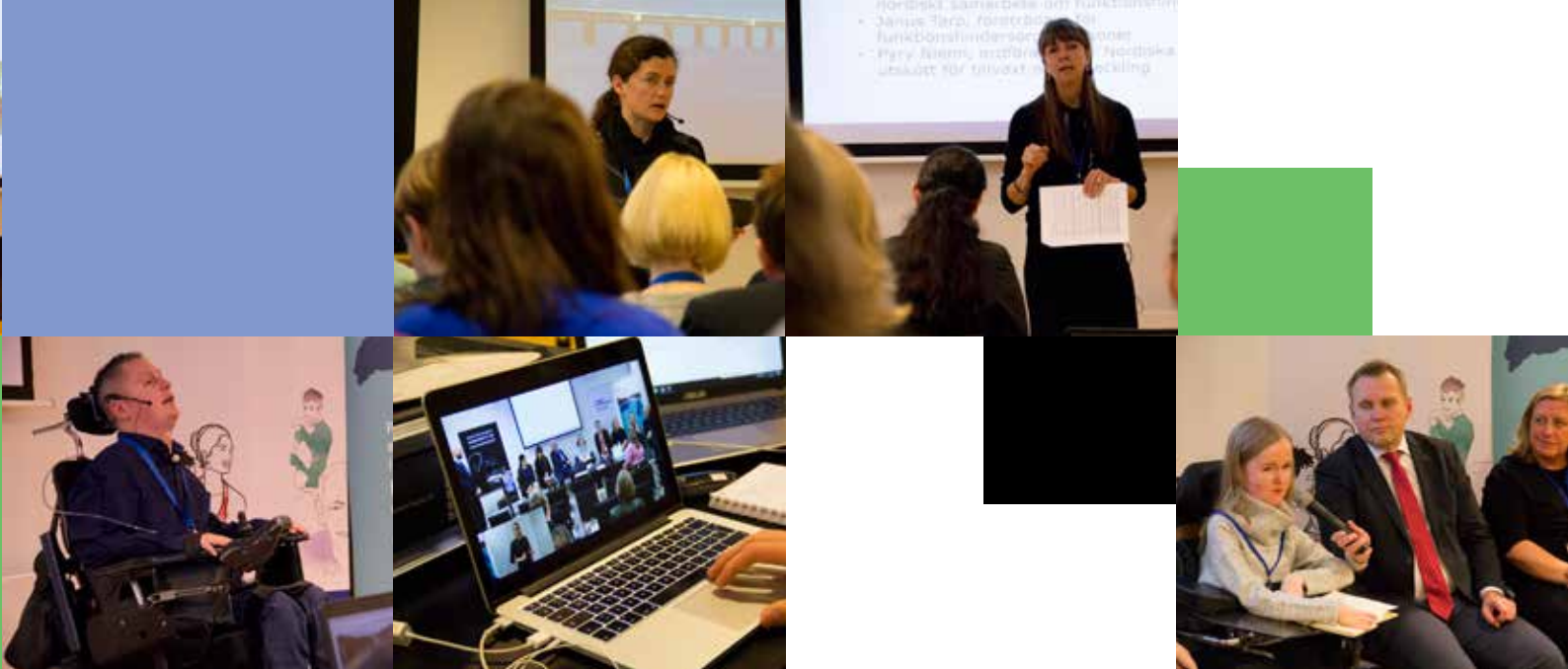
Siv Friðleifsdóttir, Specialrådgivare vid Velfärdsministeriet på Island och medlem i ministerrådets Gränshinderråd

”Det är viktigt att vi får resultat i gränshinderssamarbetet. Funktionshinderrådet, Hallå Norden, Gränshinderrådet, Nordiska rådets gränshindergrupp är viktiga spelare i detta. Information om de lösningar som redan finns måste nå ut till användarna. Vi har ordningar som man kan använda om man är funktionshindrad. Men man har inte till-

räckligt god information så man utnyttjar inte de möjligheter man har fullt ut.”

Janus Tarp, jurist vid Sorö Kommun och Danske Handicaporganisationers företrädare i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

”När man är en människa med funktionsnedsättning har man utmaningar som inte andra har. Man behöver vara säker på att man kan fungera i andra länder som i sitt eget land, eller i sin egen stad. I år firar vi FN:s funktionshinderskonventions 10-årsjubileum. En av bestämmelserna i konventionen är att personer med funktionsnedsättning har rätt till



personlig mobilitet. Det gäller inte bara inom den stad eller land personen bor i utan också tvärs gränserna mellan länderna i Norden, Europa och i hela världen.”

Stina Sjöblom, expert vid Institutet för välfärd och hälsa och ordförande för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder 2016

”De nordiska länderna, Färöarna, Grönland och Åland strävar efter en hållbar samhällsutveckling som bygger på medborgarnas möjligheter till individuell frihet och självförverkligande. För att dessa ambitioner ska kunna förverkligas även för nordbor med funktionsnedsättning, vill vi som jobbar med funktionshindrfrågor på nordisk nivå påverka strategiskt, så att kunskapen som tagits fram gällande personer med funktionsnedsättning, tas vidare inom de olika delarna av det nordiska samarbetet. Funktionshinderrådet vill också att detta görs i samverkan med funktionshindersorganisationerna och erbjuder sin expertis.”

Pyry Niemi, parlamentariker i Sveriges riksdag, ordförande Nordiska rådets gränshindersgrupp och Utskottet för tillväxt:

”De som har funktionsnedsättning är ofta särskilt utsatta och får oftast hamna längst ner på priorite-

ringslistorna. Därför kan vi göra stor skillnad genom att göra skillnad med ganska enkla lösningar. Lösningarna finns där, gäller att använda dem.”

Bengt Morten Westöb, parlamentariker vid Stortinget i Norge och medlem i Nordiska rådets utskott för välfärd:

”Jag vill ha ett nordiskt samarbete med reellt innehåll. När det gäller studentmobilitet och funktionshinder kan vi till exempel komma med en rekommendation från Nordiska rådet om god vägledning när man ska ut och studera.”

Synne Lerhol, Generalsekreterare Unge Funksjonshemmede i Norge:

”Det är politikerna, inte rörelsen som ska lösa problemen. Men vi kan hjälpa till”

Under 2017 kommer bland annat nationella möten om bättre information för personer med funktionsnedsättning som vill flytta inom Norden, att arrangeras av Hallå Norden i samarbete med Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder.



NORDEN FÖR ALLA

Under 2015 och 2016 har en expertgrupp för universell utformning och tillgänglighet, i dialog med Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, på uppdrag av Nordiska ministerrådet arbetat fram förslag till hur det nordiska samarbetet om temat bör se ut framöver. Samarbetet kring dessa frågor är på intet sätt nytt, tvärt om finns bland annat en stark tradition att på myndighetsnivå samarbeta kring byggd miljö, offentliga transporter och välfärdsteknologi.

Det finns många olika angreppssätt och omställningen till ett samhälle för alla, oavsett funktionsförmåga, omfattar allt från smarta bostäder, forskning, informations- och kommunikationsteknologi, standardisering och till ett ständigt närvarande brukarperspektiv.

Under tiden detta nordiska projektarbete pågick hände flera starkt relaterade saker internationellt. EU-kommissionens förslag till tillgänglighetsdi-

rektiv offentliggjordes och sattes ut på remiss, EU:s webbtillgänglighetsdirektiv och inte minst så antogs FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling där funktionshindersperspektivet synliggjorts på ett tydligt sätt. Nordiskt samarbete i diskussioner kring och implementering av dessa är enligt experterna nu än mer högintressant.

Rekommendationerna på följande sidor ►►►

SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER FÖR SAMARBETE FÖR ETT MER UNIVERSELLT UTFORMAT NORDEN

Expertgruppen understryker vikten av att personer med funktionsnedsättning, genom sina organisationer, involveras i aktivitetsförslagen som presenteras nedan.

I rapporten används begreppet ”universell utformning” eller motsvarande. Definitionen förekommer i de skandinaviska översättningarna av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Lyft fram värdet av universell utformning

Den främsta utmaningen är enligt expertgruppen att fördelarna med universell utformning är alltför okända. Vikten av att redan från början främja hållbar utveckling, och kopplingarna till FN:s utvecklingsagenda 2030, behöver synliggöras. Insatser behövs för att medvetandegöra värdet av ett samhälle som fungerar för alla.

EXPERTGRUPPEN REKOMMENDERAR:

- Gör nyttan med universell utformning och tillgänglighet mer känd, bland annat genom att nämna perspektivet i strategiska planer för hållbarhet och inkludering.
- Inkludera universell utformning och samhälle för alla-perspektivet i internationell profilering av Norden som region.

Forskning

Inom området för universell utformning och tillgänglighet finns behov av ett starkare nordiskt forskningssamarbete.

EXPERTGRUPPEN REKOMMENDERAR:

- Kartlägg nordiska forskningsinsatser inom exempelvis följande områden
 - olika behov/aspekter av universell utformning och tillgänglighet utifrån fysisk miljö, transporter, information och kommunikation inklusive IKT (informations- och kommunikationsteknik samt tjänster)
 - universell utformning för lärande (UDL)
 - demografisk forskning kopplad till universell utformning och bostadspolitik.
 - samhällsekonomisk forskning — cost/benefit-analyser av universell utformning.

Utbildning

Det finns ett gemensamt nordiskt behov av att öka offentliganställdas kunskap om universell utformning.

EXPERTGRUPPEN REKOMMENDERAR:

- Utveckla en nordisk kurs för universell utformning på eftergymnasial nivå, eventuellt baserad på existerande material.
- Inkludera universell utformning mer i existerande högre utbildning såsom för arkitekter, formgivare och ingenjörer. Använd goda exempel från den nordiska utbildningssektorn.
- Arrangera en återkommande nordisk konferens om universell utformning för att öka kännedom på lokal, nationell och nordisk nivå.

Benchmarking genom nordiska jämförelser

Det finns ett behov av att kunna jämföra nordiska insatser och utfall av arbete med universell utformning och tillgänglighet. Syftet med jämförande statistik över exempelvis bostäder, transport och IKT är att lyfta positiv utveckling och uppmärksamma områden där utvecklingen avstannat. Att jämföra uppgifter mellan länder kan också uppmärksamma gränshinder och öka företags möjlighet att ha hela Norden som marknad. Jämförande statistik får aldrig användas för att "försämrå en uppnådd kvalitetsnivå" utan ska alltid syfta till att förbättra situationer och utbyta lärdomar.

EXPERTGRUPPEN REKOMMENDERAR:

- Jämför de nordiska ländernas regelverk för att öka tillgängligheten i hela Norden.
- Koppla jämförelserna till FN-konventionen och Agenda 2030 för hållbar utveckling.
- Initiera ett arbete som identifierar indikatorer som möjliggör jämförelser mellan ländernas insatser inom universell utformning. Exempel på möjliga frågeställningar:
 - Hur många tillgängliga bostäder finns?
 - Vem upplever barriärer i den fysiska miljön?
 - Har kommunerna handlingsplaner för universell utformning?

Standardisering:

Inom universell utformning och tillgänglighet har behovet ökat av en tydligare nordisk insats i förhållande till internationellt standardiseringsarbete.

EXPERTGRUPPEN REKOMMENDERAR:

- Identifiera några aktuella internationella standardiseringsprocesser inom universell utformning och tillgänglighet som är viktiga för nordiska länder.
- Stärk Nordens röst i internationella standardiseringsprocesser genom att hålla nordiska förmöten där brukargrupper inkluderas.

Turism

Turism Norden har goda möjligheter att framstå som ledande region för tillgängliga turistmål. Flera regioner är beroende av turism och många resenärer behöver bättre tillgänglighet. Inte minst äldre som i framtiden blir en särskilt köpstark grupp.

EXPERTGRUPPEN REKOMMENDERAR:

- Inkludera universell utformning/tillgänglighet i kvalitetsmärkning av turistmål. Den kan också inkluderas i märkningen av hållbar turism.
- Marknadsför Norden internationellt som en tillgänglig och universellt utformad region.

UNIVERSELL UTFORMNING, TURISM SOM EXEMPEL

– Jag föreslår en nordisk konferens om turismfrågor och tillgänglighet! det är Magnus Berglund, Scandics tillgänglighetsdirektör, som med enfaset trycker på för att få till ett nordiskt samarbete på området. argumenten är övertygande:

– Få har förstått vilken enorm marknad som öppnas genom en satsning på tillgänglighet, säger han. Här finns en ouppfylld potential för näringslivet.

Scandics framgångsrika arbete med tillgänglighet har uppmärksammats och prisats många gånger. I grunden finns en vilja att uppfylla en ofta uttalad avsikt, att alla människor är lika mycket värda, med konkret innehåll bortom orden. Men företag lever inte av beröm och axelklappar allena. För att en satsning ska vara långsiktigt hållbar måste den också vara lönsam. Scandics satsning på tillgänglighet är just det.

– 2005, efter vår satsning på tillgänglighet och utbildning för all personal, tog vi under ett år 15.000 hotellnätter från våra huvudkonkurrenter, säger Magnus Berglund. Och det bara på konferensdelen, sedan tillkom enskilda och grupper.

Stor chans för näringslivet Det handlar i mångt och mycket om sunt förnuft: med ca 15-20 procent av befolkningen med någon form av funktionsnedsättning, med större andel äldre som dessutom har pengar och med ökat resande, säger det sig självt att summorna det handlar om är enorma.

– En enda person med funktionsnedsättning kan påverka lokaliseringen av en konferens med hundratals deltagare, nämner Magnus Berglund som ett exempel.

På motsvarande sätt kan en persons preferenser påverka en hel familjs semesterbeslut. Magnus Berglund är övertygad om att en samordnad nordisk satsning på tillgänglighet skulle innebära en stor och lönsam fördel för turistnäringen i hela Norden. Lönsamt satsa på tillgänglighet

Han påpekar att den här typen av frågor ofta blir hänvisade till socialdepartementet, men så vill han inte ha det.

– Det här är en viktig ekonomisk fråga, en fråga som angår dem som ansvarar för näringslivs- och turistfrågor. Det handlar om hur man på bästa sätt ska ta emot alla gäster, om att allas pengar är lika mycket värda. Därför behöver vi mötas, över de nordiska gränserna, exempelvis på en konferens, och prata om hur vi ska bli bättre på tillgänglighet.



MEDLEMMAR I RÅDET FÖR NORDISKT SAMARBETE OM FUNKTIONSHINDER 2015



Inge Storgaard Bonfils, Forsknings- og udviklingskonsulent, Professionshøjskolen Metropol
Det Samfundsfaglige og Pædagogiske Fakultet
inbo@phmetropol.dk

Suppleant, **Anne-Merete Kissow**,
Handicapdrættens Videnscenter
ak@handivid.dk

Janus Tarp, Jurist, Sorø commune
Medlem i Dansk Handicapforbund
janustarp@mail.tele.dk

Suppleant, **Sif Holst**, Næstformand
Dansk Fibromyalgiforening
sih@fibromyalgi.dk eller holst.sif@gmail.com



Stina Sjöblom, Sakkunnig
Institut för hälsa och välfärd
Stina.sjoblom@thl.fi

Suppleant, **Päivi Nurmi-Koikkalainen**
Utvecklingschef, Institut för hälsa och välfärd
Paivi.nurmi.koikkalainen@thl.fi

Ulrika Krook, Juridiskt ombud
SAMS-Samarbetsförbundet kring funktionshinder
ulrika.krook@samsnet.fi

Suppleant, **Pirkko Mahlamäki**
Generalsekreterare, Vammaisfoorumi
pirkko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi



Doris Bjarkhamar, Fuldmægtig fra
socialministeriet
Doris.bjarkhamar@amr.fo

Suppleant, **Heini Petersen** Fuldmægtig, Social- og
sundhedsministeriet
heini.petersen@amr.fo

Tóra víð Kelðu, Forkvinde Meginfelag teirra
brekaðu (MBF)
tora@mbf.fo

Suppleant, **Ása Olsen**, Daglig leder af sekretariatet
i Meginfelag teirra brekaðu (MBF)
mbf@mbf.fo



Mette Mee Storm Sonn, Konsulent IPIS,
Departementet for Familie og Justitsvæsen
mmss@nanoq.gl

Suppleant, **Karen Joelsen Kristensen**,
Konsulent IPIS, Departementet for Familie og
Justitsvæsen
karj@nanoq.gl



Rún Knútsdóttir, Jurist, Velfärdsministeriet
run.knutsdottir@vel.is

Suppleant, **Ingibjörg Broddadóttir**
Senior rådgiver, Velfärdsministeriet
ingibjorg.broddadottir@vel.is

Ellen Calmon, Ordförande, Islands handikapp-
förbund (ÖBÍ),
ellen@obi.is

Suppleant, **Bryndís Snæbjörnsdóttir**
ordförande, Landsforeningen Throskahjalp
bryndis@throskahjalp.is



Åse Kari Haugeto, Leder, Deltasenteret i
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
ase.kari.haugeto@bufdir.no

Suppleant, **Inger Huseby**, Seniorrådgiver
Helsedirektoratet
inger.huseby@helsedir.no

John Berg-Jensen, Leder i Funksjonshemmedes
Fellesorganisasjon (FFO)
john@frax.no

Suppleant, **Arne Lein**, Samarbeidsforumet av
funksjonshemmedes organisasjoner
arne.lein@nhf.no



Ola Balke, Utredare, Myndigheten för delaktighet
ola.balke@mfd.se

Karin Flyckt, Utredare, Socialstyrelsen
karin.flyckt@socialstyrelsen.se

Maria Johansson, Ordförande, Lika unika
maria.johansson@likaunika.org

Stig Nyman, Ordförande, Handikappförbunden
stig.nyman@hso.se



Gunilla Lindqvist, Vik. Socialinspektör
Ålands landkapsregering
gunilla.lindqvist@regeringen.ax

Susanne Broman, Verksamhetsledare
Ålands Handikappförbund
susanne.broman@handicampen.ax

Suppleant, **Krister Sund**, Ordförande
Ålands Handikappförbund
Krister Sund <krister@postit.ax>



NÅGOT OM 2017

2017 tar Norge över ordförandeskapet för Nordiska ministerrådet. För funktionshinderrådet är det norska Åse Kari Haugeto som tar över ledningen. I rådets arbetsutskott blir svenske Ola Balke vice ordförande och Ulrika Krook från Finland representerar funktionshindersorganisationerna.

2017 blir det siste året i rådets 4-årig periode. Dette blir et viktig år! Nå kan vi virkelig se et helhetlig bilde av de mange resultatene som har kommet fra rådets arbeid. I tillegg skal vi få en evaluering av rådet, og vi skal arbeide for videreføring av rådet i ny periode etter 2017. Jeg føler meg privilegert som får være leder et slikt år!

I en tid der den Nordiske befolkningen blir mer sammensatt og eldre, vil flere av oss leve lengre med funksjonsnedsettelser. Da blir politikk for mennesker med nedsatt funksjonsevne bare viktigere og viktigere. Å planlegge for en bærekraftig fremtid, der hele befolkningen blir ivaretatt, betyr i stadig større grad å ivareta mennesker med nedsatt funksjonsevne. Dette gjelder for offentlige så vel som private aktører, for våre fysiske omgivelser så vel som for de tjenestene vi møter – i hele Norden. 2017 blir et år der det Norske formannskapet

kommer til å legge vekt på hvordan teknologi, tilgjengelighet og universell utforming sammen danner rammene for at vi som enkeltpersoner skal kunne delta i samfunnet.



Og heldigvis, selv om vi fremdeles har en vei å gå, ser vi fremskritt! Ny teknologi gir oss stadig flere muligheter for deltakelse og selvstendig liv. Og vi opplever at flere aktører forstår betydningen av hvorfor samfunnet skal utformes for alle.

Jeg tror 2017 blir et godt år, der flere ser betydningen av å jobbe nordisk med disse spørsmålene. Jeg gleder meg til å samarbeide. Jeg gleder meg til å se rådets innflytelse på det nordiske samarbeidet. For målet vi skal jobbe for er en likestilt fremtid, en fremtid der alle i Norden har like muligheter, uavhengig av funksjonsevne.

FUNKTIONSHINDERSPERSPEKTIVET SKA INTEGRERAS I FLER POLITIKOMRÅDEN

Nordiska ministerråd som under 2016 finansierat eller själva genomfört aktiviteter med integrerat funktionshindersperspektiv.



